

В.А. Левшина, равно как и богатырские сказки М.Д. Чулкова и М.И. Попова. Ответив на эти вопросы, исследователи смогут сделать шаг вперед в изучении проблем жанровой специфики богатырской сказки, природы памяти жанра, основных жанрообразующих признаков былины и закономерностей возникновения новых литературных жанров на основе фольклорных источников.

ЛИТЕРАТУРА

1. Степанов В.П. Чулков и «фольклорное» направление в литературе / В.П. Степанов // Русская литература и фольклор (XI-XVIII вв.). Л., 1970. С. 226–247.
2. Бухуров М.Ф. К вопросу о жанровой специфике адыгской богатырской сказки [Электронный ресурс] / М.Ф. Бухуров // Сборник научных статей молодых ученых и аспирантов. – Нальчик, 2003. – Режим доступа до документу: <http://mith.ru/caucas/pers04.htm>
3. Сиповский В.В. «Руслан и Людмила»: (К литературной истории поэмы) / В.В. Сиповский // Пушкин и его современники: Материалы и исследования / Комис. для изд. соч. Пушкина при Отд-нии рус. яз. и словесности Имп. акад. наук. – СПб., 1906. – Вып. 4. – С. 59–84.
4. Курьшева Л.А. Повести о богатырях в «Русских сказках» В. А. Левшина: сказочно-историческая модель повествования / отв. ред. Е. К. Ромодановская. – Новосибирск: Наука, 2009. – 151 с. – (Российская акад. наук, Сибирское отд-ние, Ин-т филологии).
5. Щедрін І.Л. Проблема пам'яті жанру в міждисциплінарному науковому дискурсі / Ігор Щедрін // Вісник Запорізького національного університету: Зб. Наук. статей. Філологічні науки – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – №1. – С. 58–67.
6. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского / М.М. Бахтин. – М.: Советская Россия, 1979. – 320 с.
7. Левшин А.В. Русские сказки / В.А. Левшин. – М.: Университетская типография Н. Новикова, 1780. – 520 с.
8. Пропп В.Я. Фольклор и действительность // Фольклор и действительность: Избранные статьи // Под ред. Б.Н. Путилова / В.Я. Пропп. – М.: Наука, 1976. – 327 с.
9. Марков А. В. Былинная традиция на Зимнем берегу Белого моря / А.В. Марков // Беломорские старины и духовные стихи: Собрание А. В. Маркова. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2002. – С. 996–1011. – (РАН. Ин-т рус. лит. (Пушкин. Дом)).
10. Лихачев Д.С. Эпическое время русских былин / Д.С. Лихачев // Академику Борису Дмитриевичу Грекову ко дню 70-летия: сб. ст. – М., 1952. – С. 55–63.

УДК 821.161.2 – 343.09 + 929 Ярмиш

КАЗКИ-ПРИТЧІ В ЖАНРОВІЙ СИСТЕМІ ЮРІЯ ЯРМИША

Якуба О.В., аспірант

ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Стаття присвячена дослідженню жанру казки-притчі в прозі Юрія Ярмиша. Ця тема є досить актуальною в сьогоденному літературознавстві, завдяки зростанню звернення сучасних авторів до жанру притчі. У розвідці зроблено огляд наукових досліджень. Для аналізу взято такі казки: “Море”, “Час”, “Золотий кораблик”, “Галілей та Юнак”, “Джерельце”.

Ключові слова: притча, казка-притча, іносказання, алегорія, мораль, натяк.

Якуба Е. В. СКАЗКИ-ПРИТЧИ В ЖАНРОВОЙ СИСТЕМЕ ЮРИЯ ЯРМЫША / ГЗ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”, Украина

Статья посвящена исследованию жанра сказки-притчи в прозе Юрия Ярмиша. Данная тема является достаточно актуальной в сегодняшнем литературоведении, благодаря росту обращения современных авторов к жанру притчи. В статье осуществлен обзор научных исследований. Для анализа были взяты такие сказки: “Море”, “Время”, “Золотой кораблик”, “Галилей и Юноша”, “Родничок”.

Ключевые слова: притча, сказка-притча, иносказание, аллегория, мораль, намёк.

Yakuba O. V. FAIRY-TALE-PARABLE IN GENRE SYSTEM OF GEORG YARMYSH / SO “Luhansk Univesity named after Taras Shevchenko National”, Ukraine

The article is devoted to research of genre of fairy-tale-parable in prose of George Yarmysha. This theme is actual enough in today's literary criticism, due to growth of appeal of sovremenn³kh authors to the genre of parable. The review of scientific researches is done in secret service. For an analysis such fairy-tales were taken: “Sea”, “Time”, “Gold toyship”, “Galilei and Youth”, “Source”.

Key words: parable, fairy-tale-parable, allegory, allegory, moral, hint.

У художньому дискурсі займають вагоме місце тексти, які несуть складне смислове навантаження, мають глибокий філософський зміст, завдяки чому з'являється значна кількість варіацій тлумачення. До жанру з цими ознаками, у першу чергу, належать притчі. Своїм корінням притча сягає в глибину віків, це один із найдавніших жанрів у світовому фольклорі та літературі. Місцем появи вважається Схід, де разом із творами релігійного значення притчі почали розвиватися та розповсюджуватися. Так, до нашої країни цей жанр прийшов разом із появою християнства та першими перекладами текстів Святого писання. Притча була одним із провідних жанрів давньої літератури, вона мала значний вплив на розвиток та формування всіх жанрів.

У нашій розвідці робимо спробу дослідити застосування жанру притчі в казковій прозі Юрія Ярмиша. Це питання є досить актуальним для сучасного літературознавства, бо притча набула загального поширення у творчості письменників сьогодення, вона є однією з рушійних сил розвитку та модифікацій жанрів сучасної художньої літератури. Притча допомагає розкрити зміст твору, відповісти на головні запитання, які ставить митець. Мета нашої роботи – комплексний розгляд казок-притч Юрія Ярмиша, визначення їхньої ролі в контексті художньої літератури, розкриття авторської індивідуальності написання. Перед нами постають завдання: зробити загальний огляд наукових досліджень, які присвячені вивченню розвитку жанру притчі; здійснити аналіз творів Юрія Ярмиша. Предметом дослідження є тексти письменника: “Море”, “Час”, “Золотий кораблик”, “Галілей та Юнак”, “Джерельце”.

У літературі XX – XXI ст. притча набуває нової сили та стає невід'ємною частиною творчості багатьох письменників світової й вітчизняної літератури, вона знає різноманітних жанрових модифікацій. Сьогоднішня література тяжіє до узагальнень набутого досвіду людства, до переоцінки цінностей, до філософського розуміння етичного та естетичного в сучасному розвитку суспільства. Серед відомих авторів до цього жанру зверталися: Ф. Кафка (“Перевтілення”), Б. Брехт (“Добра людина із Сезуана”), Г. Маркес (“Сто років самотності”), А. де Сент-Екзюпері (“Маленький принц”), В. Голдінг (“Володар мук”), П. Коельо (“Алхімік”), Е. Андієвська (“Казка про ян”), Ю. Ярмиш (“Міст”) та інші. На сьогоднішній день притча як жанр не існує в чистому вигляді, вона стає частиною творів, таких, як роман, оповідання, казка тощо. До вивчення жанру притчі зверталися такі науковці, як А. Близнюк (дослідження притчово-алегоричного напрямку в епічній драмі), Ю. Веремчук (займався вивченням притчовості та асоціативності у поезії п'єси-притчі), О. Колодій (дослідив питання жанру притчі та притчовості в українській прозі 70 – 80-х рр. XX ст.). Притча залишається популярною завдяки актуальності поставлених питань, які хвилювали та досі хвилюють людство. Головними темами є: роздуми про сенс людського буття; постановка питань життя і смерті, кохання та дружби, добра та зла, справжньої та надуманої краси тощо.

Притчі в доступній, не відверто повчальній формі розповідають про сенс життя та інші основні моральні, естетичні, духовні цінності. Тому використання цього жанру допомагає вирішенню або створенню конфлікту художнього твору, у такий спосіб розширюючи межі тексту, виводячи поставлені проблеми на загальнолюдський план. За визначенням “Літературознавчого словника-довідника” (за редакцією Р. Гром'яка) цей термін має таке формулювання: “Притча – повчальна алегорична оповідь, у якій фабула підпорядкована моралізаційній частині твору <...> В новітній європейській літературі П. стала одним із засобів вираження морально-філософських роздумів письменника, нерідко протилежних до загальноприйнятих, панівних у суспільстві уявлень. Тут П. не зображує, а повідомляє про певну ідею, беручи за свою основу принцип параболи: оповідь немовби віддаляється від даного часопростору і, рухаючись по кривій, повертається назад, висвітлюючи явище художнього осмислення у філософсько-естетичному аспекті” [1, с. 560]. Про те, що притчі властива параболічність, розвивають думку й такі дослідники: В. Бочаров, М. Ільїна та інші. Аверінцев С. у літературно-енциклопедичному словнику (за редакцією В. Кожевнікова) зазначає: “Притча – це дидактико-алегоричний жанр літератури, в основних рисах близький до байки” [3, с. 305]. Хоча притча й близька до байки, але вона відрізняється широтою узагальнення, притча не змальовує характери та зовнішні риси героїв, не вказує на місце й час дії, її метою є повідомлення про події, але не їх зображення й опис. Ще на одну відмінність між цими двома жанрами вказує “Літературна енциклопедія: Словарь літературних термінів” (за редакцією М. Бродського): “Притча – моральне повчання в алегоричній формі, що відрізняється від байки тим, що свій поетичний матеріал воно черпає з людського життя” [2]. Суть притчі полягає в тому, який етичний вибір робить людина. Жанровими ознаками притчі є: невеликий обсяг; казкова форма; параболічна композиція; іносказання; мораль; широта узагальнень. “Достатньо повно визначає характерні ознаки притчі В. Тюпа. Дослідник виокремив установку притчі на усне побутовання (казкову форму), нерозгорнутість сюжету, стислість характеристик і описів, нерозробленість характерів, акцентовану роль “збільшених” деталей, строгу простоту композиції, лаконізм і точність вираження, опору розповідача на певну попередню обізнаність і відповідну позицію того, хто слухає, на його попередню підготовку до адекватного реагування, інтерес притчі до поточного життя з виходом на універсальні людського буття” [5].

Канонічний жанр притчі мав дві частини: фабула, тлумачення. У фабулі змальовували звичайні земні людські та господарські конфлікти, тлумачення мало більш глибинний зміст, у ньому йшлося про взаємовідносини між людиною та Богом, роллю людини у Всесвіті. У ХХ ст. притча стає вже більш художнім жанром, зникає явний дидактизм, використовуються символи, з'являється багатозначність іносказання. Класична притча за обсягом є невеликим твором, але з еволюцією та розширенням жанрових модифікацій притча набула нової форми й має розгалуження жанрової системи: роман-притча, п'єса-притча, оповідання-притча тощо. Головне завдання притчі – звернення до душевного стану людини, дати натяк читачеві, як повинно бути, наштотхнути на роздуми. Притча має особливу форму передачі інформації – іносказання (синонім алегорії), що являє собою імпліцитну форму висловлення думки. Іносказання – це один із найвагоміших засобів впливу на свідомість та уяву читача. За тлумачним словником Д. Ушакова притча: “Оповідання, яке у формі іносказання містить мораль” [6]. Для розуміння закодованого послання в притчі використовується мова символів, за допомогою яких можливе прочитання підтексту. Автор, використовуючи слова-символи, слова-образи, викликає певні асоціації в читача.

У цьому дослідженні нас цікавить саме казка-притча. Сучасний письменник Ю. Яриш вкладає у свої твори глибокий філософський зміст, малі за обсягом, але з виразною та чіткою думкою. Серед творчого доробку письменника велика кількість текстів, які належать до цього жанру: “Джерельце”, “Доля”, “Жук і Гусінь”, “Золотий кораблик”, “Лебедина казка”, “Міст”, “Море”, “Осінь казка”, “Час” та багато інших. Жанр казки-притчі дозволяє авторові висловлювати власні погляди на хвилюючі етичні проблеми часу, дозволяє зрозуміти сенс буття. Характерним для цього жанру, як і для будь-якої казки, є фантастичність і вигадка, за якими приховані справжні людські відносини.

Проаналізуємо казку-притчу “Море” Юрія Яриша. В основі сюжету твору є знайомство Хлопчика та Моря: “І кожен день, рік за роком, дивилось Море своїми бездонними, то лагідними, то суворими очима, як зростав Хлопчик. Воно гартувало його штормами” [7, с. 10]. Коли Хлопчик стає Юнаком, він помічає, як зміліло Море, у нього виникає бажання допомогти йому та наповнити його води: “А ти мілієш, моє Море! – посмутнів Юнак. – Невже тебе зрадили ріки?” [7, с. 10]. Наступна їхня зустріч відбувається, коли Юнак вже стає Чоловіком, а зміліле Море стає могутнім та великим. “Чоловік знов прийшов до Моря. Солоні хвилі злітали вище од скель і перед тим, як торкнутися плечей Чоловіка, сонячними діамантами спалахували в його сивому волоссі. Вицвілі очі вдивлялися у безмежний, невпинно мінливий простір” [7, с. 11]. Чоловік старіє, а натомість з'являється інший хлопчик, який також закохується в море і все повторюється знов, але з урахуванням минулого досвіду. Дидактична обумовленість цього жанру дозволяє висловити думку автора про етичні питання часу, які його турбують. Письменник реалізує свої роздуми над проблемою буття, яке іде по колу або спіралі. Життя людини – дитинство, молодість, зрілість, старість; буття світу – народження, зростання, смерть, народження. Композиція казки базується на принципі параболи: коли розвиток сюжету досягає вершини напруження й знов повертається до відправної точки, але при цьому сюжет вже набуває нового філософсько-етичного змісту. Так, початок і кінець притчі пов'язані зустріччю з морем. Море символізує нескінченність, вічність, час; символ повсякчасних змін, у той же час – постійного кола життя від народження до смерті. Зустріч Моря та Чоловіка можна дешифрувати як накопичення мудрості, знань протягом всього життя однієї людини – у вузькому значенні та всього людства – у загальному значенні. Це нескінченний плин життя.

Казка-притча “Час” є символом уже за своєю назвою, тому що відразу асоціюється з поняттями втрати або придбання, творення або руйнування, бо людина може по-різному використати відведений для неї час – із користю чи навпаки. Сюжет казки досить звичний – два герої. Перший – чоловік веселий та сучасний, весь час женеться за модою, проживає життя одним днем, не думає про вічне та про те, щоб залишити щось після себе нащадкам: “Та коли після того ще сплигло багато років, народилися й померли сотні мод і тисячі дотепів і вже старий (не для себе – для інших!) чоловік був дуже хворий, самотній, у ті хвилини він якось подумав, що, здається, так ніколи і не йшов у ногу з Часом, а лише ціле життя наздоганяв його звабні, невпинно змінні чари. І він сказав тужно: – А час таки минув назавжди!” [7, с. 13]. Другий герой – мовчазна людина, науковець, зосереджений на постійній праці, яка непідвладна часові: “Але сусід, який усе віддавав науці, розв'язував і вдома, і навіть на прогулянці не розв'язні для інших задачі, здається, не помічав навкруги нічого” [7, с. 13]. Та завдяки своїй невпинній праці науковець подолав межі часу: “Бо ж люди за спиною цього дивака вже давно повторювали шанобливо: – Його торкнулося дихання самого Часу, і він випередив його!” [7, с. 14]. Головна тема твору – вплив часу на людину. Ідейний зміст казки можна висловити рядками з тексту: “Ось чоловік, що перемиг навіть Час! Бачте, скільки років минуло, а він – з нами” [7, с. 14]. Автор веде читача до думки, що неможливо проводити час безцільно й не втратити його, лише той, хто віддає свій час на добрі справи не може його втратити. Притча “Час” має й біблійні мотиви, на це дається натяк в останніх рядках тексту: “І безсмертний Час, який все бачив на своєму віку, коли підіймався на свою порізану ущелинами гру відпочити й ще раз глянути на далекі сині зорі, думає: мабуть, саме тому й цікаво жити на світі, що народжуються отакі диваки, які навіть не помічають його” [7, с. 14], у цих словах є схожа думка зі словами Євангелія: “Ібо хто хоче душу свою

сберечь, тот потеряет ее, а кто потеряет душу свою ради Меня и Евангелия, тот сбережет ее” [Марк. 8, 35]. Поставлено важливе філософсько-етичне питання самопожертвування заради вищої мети. Письменник апелює до читачів із питанням про важливість збереження моралі та загальнолюдських цінностей у житті людини. Притча допомагає обрати правильні духовні орієнтири.

У статті “Дієвість казки” Л. Полушкіна називає казку-притчу “Золотий кораблик” найпоетичнішою з філософських притч Юрія Ярмиша. Ідея твору – це недосяжна мрія кожної людини, до якої вона прагне все своє життя. Символ мрії автор втілює в оригінальному образі місячного відображення. Сюжет казки, це історія людини, яка все життя намагається спіймати “золотий кораблик”. Маленький хлопчик бачить відображення місяця у воді, який схожий на кораблик, дитина намагається схопити його в долоні, але він вислизає: “Місяць, наче золотий кораблик, гойдався на хвилях. Хлопчик склав долоньки човником і зачерпнув сонної води. Кораблик ласкавими краплями вислизнув з рук і зник серед хвиль” [7, с. 22]. Уже Юнаком він знов повертається до того місця, де хотів зачерпнути кораблик, але тепер із дівчиною. Дівчина намагається так само спіймати кораблик, але він просочився крізь пальці. За бажанням дівчини юнак вирушає в небо за ним і приносить їй частину золотого корабля. Отримавши бажане, дівчина насолоджувалась цим певний час, але потім її знову огорнула туга: “Усе звершилось!.. Чому ж серцю і радісно, і знову так невтолено?” [7, с. 23]. Символічно – отримавши бажане, ми припиняємо його цінувати. “Автор зумів у досить-таки абстрактній, умовно-символічній формі розкрити живі людські почуття, відтак розбурхати в душі читача не втомленість і радість пошуку, поривання до мети і щем, невдоволення тим, що найвищу мрію ніколи не осягнеш; коли ж опануєш, – виявиться, була вона для тебе не найвища...” [4]. Особливість твору в багатстві його мови, поетичних епітетах (“сонна вода”, “зоряний океан”, “сива вічність”), метафорі (“волосся його матері посріблила осінь”), ліричному настрої, мелодійності розповіді. Притча дає не лише філософський підтекст, але й естетичну насолоду від її прочитання.

Вода символізує зміни та оновлення, вічний перебіг матеріального світу. У цьому й полягає головна думка казка-притчі “Джерельце”. Притча написана за всіма канонами жанру – лаконічна, невелика за обсягом, сюжет запозичений із повсякденного життя. У творі йдеться про Джерельце, яке з’явилося посеред асфальту: “Якось на головній площі того міста крізь товстий шар асфальту пробилося мале Джерельце” [7, с. 86]. Герої – Людина, що ніколи не усміхалася, та Весела Людина. Кожен із них сприйняв появу Джерельця по-різному: перший наказав замурувати його, а другий – зробити водограй: “Побачила те Джерельце Весела Людина. Зраділа. Та й каже: – Давайте водограй влаштуємо!” [7, с. 87]. Твір є двоплановим, бо написаний як для дітей, так і для дорослих. На перший план відразу виступає тема добра та зла (невесела людина – весела людина; руйнувати – творити). На другому плані автор імпліцитно, через образ-символ “джерельце”, говорить про прогресивність мислення, про розвиток, бо людина не повинна мислити однопланово. Така багатозначність пов’язана з бажанням письменника висловити важливу інформацію в прихованій формі.

Серед казок-притч Юрія Ярмиша є й такі, що вирізняються сатирою, серед них: “Календар”, “Табуретка”, “Жабеня”, “Галілей та Юнак” тощо. Це стислі, невеличкі за обсягом твори, але їх тлумачення більш широке та глибинне. Автор висміює людські вади: жадібність, дурість, бездумне наслідування, боязкість, вихвалання. Динамічність розвитку сюжету не втомлює читача тривалими описами, а відразу наштовхує на роздуми. Як кожне іносказання, вони можуть мати принципово ширше тлумачення, ніж може здатися відразу, тобто може бути декілька тлумачень і висновків. Так, наприклад, притча “Галілей та Юнак”, на перший погляд, висміює зухвалість Юнака, який вихваляється, що поверне Землю в інший бік: “Я змушу її крутитися інакше” [7, с. 22], він витратив життя на це, але так і не зумів дотримати своєї обіцянки: “Життя витратив Юнак, щоб повернути Землю в інший бік, однак – даремно...” [7, с. 22]. Інший підтекст закодовано в останніх рядках: “Що здобув ти? – запитали у нього. – Мудрість!” [7, с. 22], тож очевидно, що йдеться про набуття досвіду людиною, мудрості, пізнання світу. Отже, зрозуміло, що автори зашифровують різними кодами інформацію, яка закладена в текст, але залишають сигнал, через який читач сприймає приховану мораль.

Отже, казки-притчі Юрія Ярмиша мають ознаки класичної притчі: малий обсяг, параболічна композиція, казкова форма, іносказання, сюжети із повсякденного життя, мораль, широта узагальнень. Казки-притчі Ю. Ярмиша позначені індивідуальністю стилю. Особливість творчої манери письма Юрія Ярмиша полягає в тому, що він основну думку подає не в готовому вигляді, не в загальному висновку, а непомітно пронизує нею весь твір і дає можливість реципієнту дійти самому до моралі. Письменник додає двоплановості у свої тексти: він пише і для дітей, і для дорослих. Лаконічність сюжету, динамічність подій, стислість допомагають невимушено донести до реципієнта важливу інформацію, яку посилає автор. Саме в образах-символах письменник закодує суть твору. Характерними ознаками притч Юрія Ярмиша є використання образів-символів: “море”, “вода”, “час”, створеного письменником образу-символу “золотого кораблика” (місячного відображення). Юрій Ярмиш створює філософсько-етичні, дидактичні твори, які несуть мудрість і загальнолюдські цінності, але він ніколи не пише нав’язливо, не повчає зверхньо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. Т. Теремка. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.
2. Литературная энциклопедия : Словарь литературных терминов [электронный ресурс] / Под. ред. Н. Л. Бродского. – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt2/lt2-6521.htm>
3. Литературно-энциклопедический словарь / Под ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – 751 с.
4. Полушкіна Л. Дієвість казки / Л. Полушкіна // Літературна Україна. – 1971. – 17 серпня.
5. Струкова Е. Жанровые элементы притчи в романе Ф. М. Достоевского “Братья Карамазовы” / Е. А. Струкова // Известия Уральского государственного университета. – 2007. – № 53. – С. 21–27.
6. Толковый словарь русского языка [электронный ресурс] / Под ред. Д. Н. Ушакова. – Режим доступа : <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=58493>
7. Ярмиш Ю. Казка стукає у двері: казки, байки, фантастичні новели, казкові повісті / Ю. Ф. Ярмиш. – К. : КП “Редакція журналу “Дніпро”, 2004. – 352 с.

УДК 821.161.2 – 13.09: 801.81

КОЗАК-ЗАПОРОЖЕЦЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ЕПОСІ: ПРОБЛЕМА ПЕРЕКОДУВАННЯ МІФОЛОГІЧНИХ СМИСЛІВ

Ярмоленко Н.М. д. філол. н., доцент

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

В основі розвідки – типологічне зіставлення змістовного плану міфу та українського героїчного епосу, аналіз процесу перекодування у казкових та епічних сюжетах міфологічних смислів, зокрема, при творенні образу героя в козацькому епосі.

Ключові слова: героїчний епос, міф, казка, образ богатыря, козак-характерник.

Ярмоленко Н. Н. КАЗАК-ЗАПОРОЖЕЦЬ В УКРАИНСКОМ ЭПОСЕ: ПРОБЛЕМА ПЕРЕКОДИРОВКИ МИФОЛОГИЧЕСКИХ СМЫСЛОВ / Черкасский национальный университет, Украина

Статья посвящена типологическому исследованию смыслового плана мифа и украинского героического эпоса, анализу процесса перекодировки в сказочных и эпических сюжетах мифологических смыслов, в частности, при создании образа героя в казацком эпосе.

Ключевые слова: героический эпос, миф, сказка, образ богатыря, козак-характерник.

Yarmolenko N.M. MYTHOLOGICAL TRAITS OF COSSACK-ZAPOROZETS' IN UKRAINIAN HEROIC EPOS / Cherkasy National University, Ukraine.

This research is an analysis of mythological traits that can be found in Ukrainian heroic epos. The author traces some mythological meanings that might have been used while creating the concept of a hero in Cossack epos and fairy tales.

Key words: heroic epos, myth, fairy tale, a concept of a hero, a typical Cossack.

Український усний героїчний епос в сукупності своїх видозмін вирізняється усталеною тематикою, сюжетно-мотивним фондом, набором універсальних загальних ознак, які притаманні різним типологічним стадіям його розвитку. Тому вагомим завданням сучасної вітчизняної фольклористики є наукове осмислення епосу як складної синкретичної системи, дослідження процесу деміфологізації та трансформації жанрового, сюжетного, мотивного й образного фондів усного героїчного епосу в єдності міфологічного, історичного та структурно-семіотичного аспектів.

Історія фольклористики має тривалий досвід дослідження героїчного епосу. Незважаючи на змінність логіки його трактування, найхарактерніший вияв дослідницької уваги стосується дескриптивного, системно-аналітичного та історико-генетичного аспектів. Мета нашої розвідки – проаналізувати образ героя-запорожця в козацькому епосі, поєднавши історичну та міфологічну парадигми.

Герої-богатырі, пам'ять про яких зберігає український епос, – це культурні герої, що борються з чудовиськами потойбічного світу заради здобуття нареченої, матеріальних благ та облаштування життя людей, казкові герої, наділені магічними здібностями або чарівними помічниками, а також козаки-характерники, що воюють з історичними ворогами за незалежність своєї держави. Архаїчна свідомість обдарувала людей героїчної сфери надзвичайною природою й надлюдськими можливостями, які вони застосовують лише до рівних за силою супротивників.